

dr hab. inż. arch. Joanna Tymkiewicz
Wydział Architektury
Politechnika Śląska
ul. Akademicka 7, 44-100 Gliwice
joanna.tymkiewicz@polsl.pl

Gliwice 18.07.2017

RECENZJA W PRZEWODZIE HABILITACYJNYM
DR INŻ. ARCH. HALINY ŁAPIŃSKIEJ
z Wydziału Architektury Politechniki Białostockiej

Podstawy opracowania niniejszej recenzji:

1. Decyzja Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 10 marca 2017 roku.
2. Pismo Pani Prodziekan ds. Nauki Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej dr hab. inż. arch. Krystyny Solarek, prof. PW z dnia 12.06.2017.
3. Umowa o dzieło z Wydziałem Architektury Politechniki Warszawskiej reprezentowanym przez Pana Dziekana dr hab. inż. arch. Jana Słyka, prof. PW.
4. Dokumentacja opracowana przez Habilitantkę zawierająca:
 - Wniosek z dnia 04.12.2016 o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie Nauk Technicznych, w dyscyplinie Architektura i Urbanistyka;
 - Dane personalne Habilitantki;
 - Kopię dyplomu doktorskiego poświadczoną przez Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej (Załącznik 1);
 - Autoreferat (Załącznik 2);
 - Autoreferat w języku angielskim (Załącznik 2a);
 - Wykaz opublikowanych prac naukowych, twórczych prac zawodowych oraz osiągnięć naukowo-badawczych (Załącznik 3);
 - Dorobek dydaktyczny i popularyzatorski oraz informację o współpracy międzynarodowej (Załącznik 4);
 - Wybrane publikacje naukowe (Załącznik 5);
 - Wybrane projekty architektoniczne, urbanistyczne i realizacje (Załącznik 6);
 - Nagrodzone projekty urbanistyczno-architektoniczne (Załącznik 7);
 - Monografię - Halina Łapińska: „Struktura, potencjał i dynamika zmian gmin przygranicznych województwa podlaskiego”, Politechnika Białostocka, Białystok 2016.
 - płytę DVD z elektroniczną wersją powyższych materiałów.

Recenzja została opracowana w świetle obowiązujących aktów prawnych.

1. Informacje ogólne o Habilitantce

Dr inż. arch. Halina Łapińska w 1980 roku ukończyła studia w Instytucie Architektury Politechniki Białostockiej. Za pracę dyplomową „Stadnina koni z krytą ujeżdżalnią w Grabówce” otrzymała I nagrodę SARP-u w konkursie prac dyplomowych w 1981 roku. Rok przed ukończeniem studiów odbywała staż asystencki w Instytucie Architektury Politechniki Białostockiej, który zakończyła przed obroną dyplomu, podejmując pracę asystenta, a następnie starszego asystenta w Biurze Projektów Obiektów Sportowych i Rekreacyjnych „Polsport” w Białymstoku. Pracę projektową w w/w biurze kontynuowała przez 10 lat, aż do 1990 roku. W 1986 roku uzyskała uprawnienia do wykonywania samodzielnej funkcji projektanta w specjalności architektonicznej, a w 1987 roku została specjalistą w zakresie architektury, powołanym przez Naczelną Organizację Techniczną w Białymstoku. Od 01.10.1990 roku, aż do chwili obecnej jest projektantem w samodzielnej architektoniczno-urbanistycznej pracowni projektowej.

Od 01.10.1991 roku Habilitantka ponownie związała się z uczelnią, podejmując pracę na Wydziale Architektury Politechniki Białostockiej - początkowo przez 7 lat na stanowisku asystenta w Zakładzie Urbanistyki i Planowania Przestrzennego, a po obronie doktoratu kontynuując zatrudnienie na stanowisku adiunkta - aż do chwili obecnej.

W Autoreferacie Habilitantka przekonująco, szczegółowo i klarownie opisuje początki swojej pracy związanej z praktyką zawodową architekta-urbanisty oraz pytania badawcze, które wtedy zrodziły się i które mogły uzyskać odpowiedzi dzięki podjęciu pracy badawczej na uczelni. W opisie badań można znaleźć informacje o stosowanych metodach i narzędziach badawczych używanych w nurcie badań jakościowych w architekturze i urbanistyce, takich jak: ankietowanie, obserwacje, opis zjawisk na badanym obszarze oraz ich analiza, a także poddanie krytycznej ocenie obiektów powstałych w ramach własnej pracy twórczej, w celu określenia zbioru kryteriów ich kształtowania. Oznacza to podjęcie pracy naukowej nad tworzeniem autorskich narzędzi badawczych. W okresie przed uzyskaniem stopnia doktora nauk technicznych praca naukowo-badawcza realizowana była w dwóch głównych tematach: pierwszy to „System terenów otwartych miasta i jego funkcja”, a drugi – „Kryteria kształtowania obiektów wypoczynkowych Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego”.

Z tego okresu pochodzą 3 wystąpienia konferencyjne oraz 8 publikacji (w tym 1 współautorska).

Ważnym elementem dorobku jest kierowanie indywidualną pracą badawczą w latach 1994-1997, co jest rzadkością wśród osób nie mających stopnia naukowego i świadczy o docenieniu przez środowisko naukowe Wydziału - dorobku i doświadczenia projektowego Habilitantki, wtedy jeszcze asystenta. Zwieńczeniem tego etapu rozwoju naukowego była obrona dysertacji doktorskiej pt.: „Znaczenie walorów przyrodniczych i krajobrazowych w tworzeniu obiektów wypoczynkowych Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego”, opracowanej pod kierunkiem prof. dr hab. inż. arch. Macieja Nowakowskiego. Obrona odbyła się w dniu 18.11.1997 na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej. Bardzo pozytywnie należy ocenić fakt opublikowania tejże pracy jako autorskiej monografii pt.: „Obiekty wypoczynkowe nad jeziorami - przyrodniczo-krajobrazowe kryteria kształtowania” (1998).

Podsumowując należy stwierdzić, że dorobek naukowo-badawczy Habilitantki z okresu przed doktoratem jest bardzo obszerny i zdecydowanie wykracza poza obowiązujące w tym czasie standardy aktywności początkujących naukowców.

W 1999 roku Habilitantka ukończyła studia podyplomowe w zakresie gospodarki przestrzennej na Politechnice Białostockiej. W trakcie zatrudnienia na Wydziale Architektury pełniła ważne funkcje:

- Prodziekana ds. Studenckich i Dydaktyki (01.09.1999-31.08.2002);
- p.o. kierownika Zakładu Urbanistyki i Planowania Przestrzennego (01.10.2007-31.08.2011).

Od 2013 roku Habilitantka współpracuje na zasadzie umowy o dzieło z Wydziałem Gospodarki Przestrzennej Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku. Wcześniej podejmowała roczną współpracę z Wydziałem Architektury Wyższej Szkoły Gospodarowania Nieruchomościami w Warszawie oraz dwuletnią – z Zamiejscowym Wydziałem Budownictwa Politechniki Białostockiej w Augustowie.

W latach 2011-2014 Habilitantka aktywnie podnosiła swoje kwalifikacje uczestnicząc w szkoleniach i kursach oraz uzyskując:

- certyfikat Komercjalizacji Nauk Innowacyjnych w zakresie zarządzania badaniami naukowymi i pracami rozwojowymi, komercjalizacją rezultatów prac badawczych, a także z zakresu Gender Mainstreaming w instytucjach naukowych (2011);
- dyplom ukończenia kursu języka angielskiego w szkole językowej (2012);
- certyfikat Norma Pro w ramach projektu „Szansa na rozwój w budownictwie”, związany ze szkoleniem „Kosztorysowanie robót budowlanych” (2014);
- certyfikat z pakietu AUTODESK wydawany przez Microsoft, potwierdzony tytułem Microsoft Certified Professional (2014);
- certyfikat ukończenia szkolenia na Politechnice Białostockiej z tworzenia ścieżki dydaktycznej z wykorzystaniem e-learningu (2014);

Praca naukowo-badawcza po uzyskaniu stopnia doktora nauk technicznych realizowana była w sześciu głównych tematach badawczych. W Autoreferacie dla każdego z nich podano:

- tytuł i numer pracy badawczej, okres realizacji oraz funkcję, jaką pełniła Habilitantka (członek zespołu badawczego, lub kierownik pracy);
- przedmiot i cel badań oraz osiągnięcia (np.: inwentaryzacja, analiza dokumentów, tabelaryczne zestawienia, wykonane mapy charakterystyki i oceny, opracowanie nowych metod i zbiorów kryteriów, prezentacja wyników badań na konferencjach i seminariach naukowych, opracowania baz danych, określenie tendencji w projektowaniu kierunków przemian przestrzennych);
- informacje o wykorzystaniu wyników zrealizowanych prac w praktyce (np.: opracowanie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, zapisane nakazy, zakazy oraz postulaty dotyczące kształtowania funkcji i form architektonicznych w krajobrazie przyrodniczym do wykorzystania w dokumentach planistycznych);

- spis pozycji bibliograficznych upowszechniających wyniki badań;
- informacje o powiązaniu prac badawczych z dydaktyką na uczelni (tematy prac dyplomowych, nowe metody dydaktyczne, organizacja wystaw prac dyplomowych);
- inne formy upowszechniania (np.: opracowanie scenariusza zajęć dla uczniów i nauczycieli techników rolniczych, opracowanie rozdziału w podręczniku dla uczniów, przeprowadzenie cyklu wykładów dla nauczycieli szkół rolniczych, dla samorządów i mieszkańców gmin, współprowadzenie warsztatów inwentaryzacyjnych dla uczniów szkół średnich);

Dorobek modelowo przedstawiony w Autoreferacie prezentuje się imponująco, co wskazuje na wyróżniającą aktywność Habilitantki, umiejętność harmonijnego łączenia badań naukowych, praktyki zawodowej, dydaktyki oraz stałego, intensywnego upowszechniania osiągnięć w środowisku naukowym w formie publikacji i wystąpień na konferencjach, a także poza nim na spotkaniach z uczniami, samorządowcami i mieszkańcami gmin. Osiągnięcia Habilitantki znacznie przekraczają dorobek typowy dla osób ze stopniem doktora na stanowisku adiunkta, nie będących samodzielnymi pracownikami naukowymi. Recenzentka ocenia w/w działalność bardzo wysoko i pozytywnie.

2. Ocena osiągnięć naukowo-badawczych Habilitantki

Odnosnie zaopiniowania elementów dorobku naukowo-badawczego zawartych w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego – przedstawionych w **Załączniku 3** - uwagi recenzentki są następujące:

- brak autorstwa lub współautorstwa publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR);
- wskazano współautorstwo (20-80%) czterech zrealizowanych oryginalnych osiągnięć projektowych, konstrukcyjnych lub technologicznych¹; ponieważ w tym punkcie powinny być zamieszczone zrealizowane osiągnięcia projektowe – bardzo szkoda, że w Załączniku 6 prezentującym „Wybrane projekty architektoniczne, urbanistyczne i realizacje” pokazano zdjęcia tylko dwóch z wymienionych realizacji;
- brak patentów międzynarodowych lub krajowych;
- w zakresie wynalazków, wzorów użytkowych i przemysłowych, „które uzyskały ochronę i zostały wystawione na międzynarodowych lub krajowych wystawach lub targach” – Habilitantka wskazuje jedno współautorskie osiągnięcie (90% udziału) noszące tytuł: „Koncepcja programowo przestrzenna ośrodka edukacji historycznej: ‘Park Historyczny Trylogia’ w Mielniku wraz z wizją przestrzenną obiektów (2012)”; praca ta była publicznie zaprezentowana na wystawie krajowej (na Wydziale Architektury Politechniki Białostockiej), lecz brak kluczowej informacji o uzyskaniu ochrony dla tego rozwiązania, którą udziela Urząd Patentowy (warunek jest następujący: „*udzielone prawa ochronne na wzory użytkowe podlegają wpisowi do rejestru wzorów użytkowych, a informację o*

¹ jedno osiągnięcie przed doktoratem

udzieleniu prawa publikuje się w *Wiadomościach Urzędu Patentowego*²); Habilitantka nie przedstawiła informacji o uzyskaniu prawa ochronnego, zatem istnieje obawa, że wskazany element dorobku nie kwalifikuje się w tym punkcie;

- odnośnie autorstwa lub współautorstwa monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w § 3 wspomnianego Rozporządzenia MNiSW z dnia 1 września 2011 r. – Habilitantka wykazuje w sumie aż 77³ pozycji:
 - monografie (2 autorskie, 2 redagowane, 1 współredagowana) oraz rozdziały w monografiach (14 rozdziałów autorskich, w tym 2 w monografiach zagranicznych publikowanych w Mińsku oraz 3 rozdziały współautorskie);
 - publikacje naukowe w międzynarodowych czasopismach (2 artykuły w czasopismach publikowanych w Mińsku) i recenzowanych wydawnictwach konferencyjnych (4 publikacje w materiałach opublikowanych w Mińsku⁴); brak szerszej informacji o wskazanych czasopismach, ich nazwy zapisane są skrótowo (np.: „Arhit. i Stroit.”, „Vest. Akad. Arh.”), więc trudno je odnaleźć i ocenić, czy zasięg ich jest faktycznie międzynarodowy, czy zagraniczny, ale lokalny;
 - publikacje naukowe w krajowych czasopismach i recenzowanych wydawnictwach konferencyjnych: wykazano w sumie 49 pozycji⁵, z czego tylko 3 artykuły w czasopismach z Listy B MNiSW („Architectus”, oraz „Architecturae et Artibus”), pozostałe to publikacje w niepunktowanych czasopismach, w materiałach konferencyjnych oraz innych opracowaniach, np.: tekst firmowany przez Urząd Marszałkowski i Muzeum Podlaskie w Białymstoku; w tym zestawie znalazł się również maszynopis rozprawy doktorskiej, powtórzony dwukrotnie tytuł komunikatu ECOVAST z 2000 i 2002 roku (poz. 45 i 52 w Załączniku 3), oraz wymieniony dwa razy ten sam artykuł w czasopiśmie „Architectus” (poz. 68 i 70); ocenę tego zestawu dorobku publikacyjnego utrudniają niepełne dane bibliograficzne niektórych pozycji;
- w zakresie „autorstwa lub współautorstwa odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych” – Habilitantka wymienia liczne osiągnięcia, mianowicie: 10 raportów z prac badawczych⁶, 66 pozycji z wykazem autorskich, lub współautorskich projektów architektoniczno-urbanistycznych i realizacji⁷; aby dzieła z zakresu architektury i urbanistyki mogły być zaliczone do dorobku naukowego, muszą dorobek nauki

² „Prawo ochronne na wzór użytkowy jest prawem, którego udziela Urząd Patentowy w drodze decyzji warunkowej (pod warunkiem udzielania opłaty za pierwszy okres ochrony) na rzecz podmiotu uprawnionego do uzyskania prawa ochronnego po stwierdzeniu w procedurze pełnego badania, że zostały spełnione warunki wymagane do jego uzyskania”. (strona Urzędu Patentowego: http://www.uprp.pl/czym-jest-patent-na-wynalazek-i-prawo-ochronne-na-wzor-uzytkowy/Lead05_150_1696.4.index.pl.text/ [dostęp 14.07.2017])

³ wyliczając powtórzenia i maszynopis doktoratu (który został później opublikowany jako monografia) – publikacji jest 74

⁴ 1 publikacja sprzed doktoratu

⁵ 7 publikacji sprzed doktoratu

⁶ 1 raport sprzed doktoratu

⁷ około 30 pozycji sprzed doktoratu (trudno podać dokładną ilość, gdyż część nie ma podanych dat); niektóre pozycje w wykazie zawierają tylko ogólne, zbiorcze informacje, np.: poz. 34: „ok. 80 projektów budynków mieszkaniowych jednorodzinnych”

wykorzystywać, w szczególności aplikacje metodologiczne oraz projektowanie, jako element badań naukowych⁸; Habilitantka w Autoreferacie w szczegółowy sposób opisała mechanizmy naukowe wykorzystywane w projektowaniu, dlatego dorobek ten w pełni kwalifikuje się w takim ujęciu i należy ocenić go bardzo wysoko (trzeba dodać, że niedosyt pozostawia prezentacja dorobku zawodowo-twórczego w Załączniku 6);

- brak sumarycznego *impact factor* publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR); brak cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS); brak indeksu Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web of Science (WoS); powyższe braki są niestety słabą stroną dorobku naukowego Habilitantki i konsekwencją nie publikowania w czasopismach z listy A oraz nieuczestniczenia w konferencjach międzynarodowych, których publikacje są indeksowane w bazie WoS; jest to dorobek na który trzeba pracować kilka lat (np.: indeksacja jest zwykle po kilku miesiącach od wydania publikacji), ale wymagania przy wnioskach awansowych od dawna są znane, a efekty możliwe do osiągnięcia;
- jeśli chodzi o kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach to dorobek Habilitantki obejmuje aż 23 osiągnięcia⁹ i należy go uznać za obszerny oraz znaczący, zwłaszcza, że w przypadku sporej części zadań badawczych Habilitantka pełniła rolę kierowniczą;
- w punkcie: międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio naukową albo artystyczną Habilitantka wykazuje 15 pozycji, ale informacje przygotowane są w sposób nieprecyzyjny (istnieje zatem obawa, że nie wszystkie z nagród kwalifikują się), a mianowicie:
 - nagrody JM Rektora Politechniki Białostockiej: indywidualne (1998, 2001) i zespołowe (1993, 1996, 2000, 2008) – nie wiadomo którego stopnia i za jaką działalność;
 - nagrody jubileuszowe są raczej nadawane automatycznie, po przepracowaniu odpowiedniej liczby lat, a nie za osiągnięcia;
 - nagroda przyznana przez Towarzystwo Przyjaciół Suraza i Okolic (10.06.2002) oraz nagroda Burmistrza miasta Hajnówka (26.03.2004) – nie wiadomo za jakie osiągnięcia;
 - nagrody wymienione w punktach: 4, 5, 6, 7, 8 (Załącznik 3) są niejasno opisane, podają tam inne nazwiska i istnieje wątpliwość, czy Habilitantka należy do laureatów tych nagród, czy są to nagrody dla studentów; podobna uwaga dotyczy Załącznika 7 noszącego tytuł „Nagrodzone projekty architektoniczno-urbanistyczne”, co sugeruje, że są to autorskie projekty Habilitantki, podczas gdy w zestawie znajdujemy prace studenckie;

⁸ „Przez wykorzystanie dorobku nauki (dyscyplina naukowa architektura i urbanistyka oraz dyscyplina artystyczna sztuki projektowe) należy rozumieć (udokumentowane w formie pisemnej) mechanizmy naukowe zastosowane w danym dziele – aplikacje metodologiczne, modelowe i symulacyjne oraz projektowanie, jako element badań naukowych. Bez tych mechanizmów element dorobku jest uznawany za pozbawiony implementacji naukowej”. (zapis z: Rozporządzenia MNiSW z dnia 12 grudnia 2016 r. w sprawie przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym i uczelniom, w których zgodnie z ich statutami nie wyodrębniono podstawowych jednostek organizacyjnych)

⁹ 1 osiągnięcie sprzed doktoratu

- aktywność Habilitantki w zakresie wygłaszania referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych jest duża: 35 referatów¹⁰; słabą stroną (o czym już wspomniano) jest brak udziału w konferencjach o zasięgu światowym, indeksowanych w bazie Web of Science;

Pomimo nielicznych uwag krytycznych, zdaniem recenzentki **dorobek naukowo-badawczy dr inż. arch. Haliny Łapińskiej należy uznać za wyróżniający, istotny i wnoszący znaczny wkład w rozwój dyscypliny Architektura i Urbanistyka**. Zaprezentowany wykaz osiągnięć oraz aktywność naukowa, a także projektowo-twórcza dowodzi, że Habilitantka jest autorytetem w zakresie rozwijanej specjalności i tematów badawczych, które podejmuje.

3. Ocena w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej Habilitantki

Do w/w oceny zastosowano kryteria zawarte we wspomnianym Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. Uwagi recenzentki do materiału ujętego w **Załączniku 4** są następujące:

- „uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych” – w tym punkcie niestety przepisano dorobek już wcześniej wykazany w Załączniku 3;
- uwagi do punktu: „udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji”:
 - jeżeli chodzi o uczestnictwo w konferencjach, to powtórzono ich nazwy wymienione już w wykazie wygłoszonych referatów, zamieszczonym w Załączniku 3;
 - wykazano pięciokrotne przewodniczenie komitetom organizacyjnym cyklicznej konferencji: Europa - Region - Turystyka „Specyfika przestrzeni regionalnej - jej ochrona, zachowanie i rozwój”; Habilitantka podaje, że jest to konferencja międzynarodowa, chociaż w programie konferencji z 2013 roku dostępnym w Internecie określona jest ona jako: „V Konferencja Naukowa z cyklu” i w zestawie nie ma żadnego prelegenta zagranicznego (warunek aby konferencja miała status międzynarodowej jest następujący: co najmniej 1/3 uczestników wygłaszających referaty musi reprezentować zagraniczne ośrodki naukowe¹¹); Habilitantka była też członkiem komitetu organizacyjnego i naukowego konferencji organizowanej na Białorusi, a także moderatorem sesji tematycznej na VI Europejskim Kongresie Odnowy Wsi;
- w punkcie „otrzymane nagrody i wyróżnienia” (podano go na końcu, w innej kolejności niż wzór ankiety dorobku) - na 7 pozycji w wykazie - 6 powtórzono z Załącznika 3 (choć w ankiecie jest uwaga, że mają to być nagrody inne niż wcześniej wymienione); nową pozycją jest nagroda dla promotora pracy dyplomowej; zamieszczono także wykaz 11 nagrodzonych prac studenckich wykonanych pod kierunkiem Habilitantki, z czego 5 zostało powtórzonych z zestawienia zamieszczonego w Załączniku 3;

¹⁰ 3 referaty sprzed doktoratu

¹¹ zapis z: Rozporządzenia MNiSW z dnia 12 grudnia 2016 r. w sprawie przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym i uczelniom, w których zgodnie z ich statutami nie wyodrębniono podstawowych jednostek organizacyjnych

- brak udziału w konsorcjach i sieciach badawczych – w ogóle nie ujęto tego kryterium w dokumentacji;
- w punkcie: „kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami” – powtórzono dorobek wykazany już wcześniej w Załączniku 3; nowa w spisie jest pozycja nr 2 „Inwentaryzacja pierzei...”, ale brak informacji o zrealizowanej w tym zakresie współpracy z naukowcami z innych ośrodków lub przedsiębiorcami;
- brak udziału w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism; w tym miejscu powtórnie wykazano redagowanie dwóch monografii;
- w punkcie „członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych” wykazano 6 pozycji, w tym: 1 towarzystwo naukowe (Polskie Towarzystwo Geograficzne), 1 organizację o charakterze naukowym (ECOVAST), 2 organizacje zawodowe (SARP i Podlaska Okręgowa Izba Architektów), 1 organizację NGO (Stowarzyszenie Dziedzictwa Podlasia) oraz 1 Organizację Pożytku Publicznego (Towarzystwo Przyjaciół Suraza i Okolic); z powyższego zestawienia należy szczególnie wysoko ocenić aktywność w ramach ECOVAST - Europejskiego Ruchu Odnowy Wsi i Małych Miast (który ma status organu doradczego przy Radzie Europy oraz przy Komisji Europejskiej), gdzie Habilitantka pełniła funkcję prezesa sekcji polskiej od 2004 (ale nie wiadomo do kiedy), a obecnie jest członkiem zarządu;
- osiągnięcia dydaktyczne Habilitantki są znaczące i intensywne nie tylko w okresie pełnienia funkcji Prodziekana ds. Studenckich i Dydaktyki; należą do nich: organizacja nowych kierunków studiów, opracowania sylabusów, kart przedmiotów, autorstwo programów ramowych i szczegółowych dla przedmiotów do otwarcia nowego kierunku studiów i nowych planów studiów; Habilitantka wykazała się bardzo dużą aktywnością jako promotor prac dyplomowych - magisterskich (51), inżynierskich (8) – co oznacza że jest cenionym przez studentów dydaktykiem; w swoim dorobku ma też 94 recenzje prac dyplomowych magisterskich, 19 inżynierskich, 1 recenzję na kierunku Architektura Wnętrz; była opiniodawcą 4 rozpraw doktorskich (zlecenie z Wydziału Architektury Białoruskiego Narodowego Uniwersytetu Technicznego w Mińsku) oraz 7 razy kierownikiem i opiekunem praktyk studenckich; w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki - w tym punkcie Habilitantka nie wskazała żadnego dorobku, chociaż - jak wynika z Autoreferatu – posiada takie osiągnięcia;
- Habilitantka była opiekunem 2 studentów stażystów (w latach 1998/1999 i 2005/2006);
- brak dorobku w zakresie opieki naukowej nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego;
- brak odbytych staży w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich; wymieniony udział w pracach komisji konkursowej IX Międzynarodowego przeglądu najlepszych prac dyplomowych na Wydziale Architektury w Mińsku – trudno zakwalifikować jako staż;
- wykaz „wykonanych ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców” – zawiera 5 powtórzonych pozycji z Załącznika 3; pozycja 2 –

„Inwentaryzacja pierzei...” opracowana na zamówienie wydziału Architektury i Gospodarki Przestrzennej Urzędu Miejskiego w Białymstoku została już wcześniej wymieniona w tym samym załączniku;

- punkt: „udział w zespołach eksperckich i konkursowych” – również przygotowano nieprecyzyjnie, pomijając ważne elementy dorobku (np.: praca w komisji konkursowej „Konkursu na Najlepiej Zachowany Zabytek Wiejskiego Budownictwa Drewnianego w Województwie Podlaskim w 2005”, zorganizowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego i Muzeum Podlaskie w Białymstoku), a ujmując osiągnięcia, które nie powinny znaleźć się w tym miejscu (np.: sekretarz Wydziałowej Komisji Wyborczej);
- w punkcie „recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych i krajowych” – wykazano 1 recenzję artykułu do kwartalnika krajowego, spoza punktowanej listy MNiSW;
- na końcu Habilitantka zamieszcza wykaz osiągnięć z zakresu popularyzacji nauki, które powinny być wymienione w jednym z wcześniejszych punktów oraz informacje o działalności organizacyjnej, razem 13 wydarzeń które stanowią uzupełnienie dorobku.

Podsumowując dane zamieszczone w Załączniku 4 należy stwierdzić, że został on przygotowany bardzo nieprecyzyjnie (i nierzetelnie), gdyż zawiera wiele elementów powtórzonych, nie wnoszących nowych informacji o osiągnięciach Habilitantki, co utrudniło pracę nad recenzją. Bardzo szkoda, że Autorka mając tak obszerny dorobek postanowiła go dodatkowo pomnożyć stosując wspomniane powtórzenia. Recenzentka uznaje to za błąd w przygotowaniu dokumentacji, nie rzutujący jednak na ocenę aktywności Habilitantki. Mając wiedzę o istotnych osiągnięciach i wyróżniającej aktywności rzetelnie opisanych w Autoreferacie oraz z naddatkiem zaprezentowanych w Załączniku 3 – recenzentka ocenia **dorobek dydaktyczny, popularyzatorski i organizacyjny oraz z zakresu współpracy międzynarodowej dr inż. arch. Haliny Łapińskiej jako istotny i dla rozwoju dyscypliny Architektura i Urbanistyka.**

4. Ocena osiągnięcia naukowego

Jako osiągnięcie wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki Habilitantka zgłasza „dzieło opublikowane w całości”, w postaci monografii:

Halina Łapińska, Struktura, potencjał i dynamika zmian gmin przygranicznych województwa podlaskiego, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2016, s. 171, ISBN 978- 83-62582-97-6

Recenzentami monografii byli:

- Dr hab. inż. arch. Elżbieta Kaczmarska,
- Prof. dr hab. inż. Zdzisław Harabin;

Autorka pisze na str. 9, że w pracy podjęto próbę uporządkowania i syntezy dostępnej wiedzy, uzupełniając ją o badania własne Habilitantki, nowe wyniki oraz wnioski i w ten sposób wypełniając lukę w publikacjach na poziomie systemowym i interdyscyplinarnym dla omawianych obszarów. Do tego stwierdzenia recenzentka odniosła się w dalszej części recenzji. Należy dodać, że monografia zawiera też materiał o charakterze metodologicznym, co jest największą jej wartością.

Ponieważ uwag ze strony recenzentki jest dużo, zostaną one zaprezentowane chronologicznie, w kolejności rozdziałów. Są to uwagi merytoryczne, ale też i techniczne, które powinny być usunięte na etapie redakcji tekstu, przed wydrukowaniem książki, ale niestety występują w dużej ilości i trudno ich nie zauważyć, zwłaszcza, że rzutują na opinię o warsztacie naukowym Habilitantki.

Wprowadzenie (str. 9-12) – nie zostało przygotowane z należytą uwagą:

- odnośnie celu opracowania to jest on podany w pierwszym zdaniu pod nagłówkiem „Główne cele i zadania badawcze pracy” i brzmi następująco: „*Celem niniejszego opracowania jest analiza uwarunkowań i diagnoza stanu istniejącego oraz poszukiwanie możliwości aktywizacji oraz kierunków zagospodarowania przestrzennego tego obszaru*” (s.10) – jest to zdanie skopiowane z artykułu Habilitantki, opublikowanego w czasopiśmie w 2010 roku¹²; artykuł ten jest podany w Bibliografii, ale w tekście nie ma informacji o autocytacji; pisząc „celem niniejszego opracowania” Autorka pisze o celach podjętych w monografii habilitacyjnej; jak więc cele monografii mogą być takie same jak cele artykułu w czasopiśmie?
- cele główne opracowania (5 pozycji) i zadania badawcze (7 pozycji) wymienione w tej samej części Wprowadzenia należy uznać za sformułowane właściwe; w Rozdziale 1 jeszcze raz powrócono do tematu celu opracowania, pisząc: „*Opracowanie ma na celu kompleksowe rozpoznanie i zbadanie wszystkich elementów wchodzących w skład szeroko rozumianego współczesnego krajobrazu gmin*”(s. 18); jakie są zatem ostatecznie cele, które postawiła sobie Habilitantka i dlaczego nie są one zebrane w jednym miejscu?
- Autorka stawia tezy (str. 11), co zazwyczaj ma miejsce w przypadku rozpraw doktorskich; te same tezy przekopiowano na str. 35-36;
- odnośnie metod badawczych – to kwestia ta nie została jasno przedstawiona w pracy; na str. 10 czytamy: „*Metoda badań polegała na określeniu i ocenie potencjału rozwojowego poszczególnych gmin, opartego o występujące na ich obszarach walory i zasoby przestrzeni przyrodniczo-kulturowej*”, a na str. 11: „*Metoda badań polegała na realizacji kolejnych etapów – od rozpoznania obszaru, wyznaczenia gmin do badań, wnikliwego scharakteryzowania walorów i zasobów przyrodniczo-krajobrazowych, kulturowych i gospodarczych; typologii gmin, zgodnie z ich właściwościami, poprzez wnikliwe przebadanie wybranych gmin (będących reprezentantami typologicznych grup), do opracowania zaleceń dotyczących projektowania oraz opracowania normatywów (na*

¹² Łapińska H., Charakterystyka przestrzeni przyrodniczo-kulturowej przygranicznych gmin północno-wschodniej Polski oraz analiza możliwości ich przyszłego rozwoju, „Architecturae et Atribus”, 2010. t. 2, nr.1 (3)

podstawie przeprowadzonej wcześniej analizy)”; w obu przypadkach są to raczej opisy metodyki postępowania badawczego, podczas gdy metody zastosowane w pracy po prostu należałoby nazwać i wymienić, np.: metody ilościowe (w tym statystyczne), jakościowe (służące rozpoznaniu jakości badanego obszaru), wielokrotne studia przypadków (którymi są wybrane do badań gminy), być może też metody heurystyczne i prognostyczne (służące przewidywaniu zjawisk przyszłych); praca ma też komponenty związane z budową nowych, autorskich narzędzi – dlatego należałoby podać informację o istniejących już metodach i narzędziach badawczych autorstwa innych naukowców, które są stosowane do badań zasobów przyrodniczo-krajobrazowych (brakuje komentarza, czy w ogóle takie są, a jeśli tak to jakie i czym różnią się od autorskich metod i narzędzi zaproponowanych przez Habilitantkę); ponieważ Autorka już w doktoracie zajmowała się aspektami metodologicznymi (tj.: przyrodniczo-krajobrazowymi kryteriami kształtowania obiektów wypoczynkowych), bardzo cenne byłoby wyjaśnienie, na czym polegają różnice w narzędziach opisanych w monografii zawierającej materiał z doktoratu, w stosunku do narzędzi proponowanych w monografii habilitacyjnej;

- opis konstrukcji pracy na str. 11 nie wszędzie pokrywa się z rzeczywistością jej zawartością; Habilitantka pisze, że w Rozdziale I przedstawiono ogólną charakterystykę pracy, uzasadnienie i cel podjęcia tematu - podczas gdy te trzy elementy są we Wprowadzeniu; Autorka dodaje, że rozdział ten zawiera ponadto opis (...) „sposobów pozyskiwania danych oraz zastosowanych metod badań” – czego tam nie znaleziono;
- w opisie konstrukcji pracy nie ma też żadnej informacji o istnieniu i zawartości Aneksu;
- Zdanie: „*Wskazany problem interesuje specjalistów z różnych dziedzin: przyrodników, historyków, geografów, ekonomistów, socjologów, architektów i urbanistów*” zamieszczono w tekście monografii dwa razy: na str. 9, 17 (a nawet 3 razy, bo w streszczeniu także), ale w treści książki brak odniesień do doświadczeń Autorki z pracy w zespołach interdyscyplinarnych, co byłoby bardzo cenne;

Rozdział I „Charakterystyka obszaru badań” (str. 13-20):

- na str. 14 autorka pisze: „*W ostatnim czasie powstało w Polsce szereg opracowań, które stawiają sobie za cel ekorozwój lub zrównoważony rozwój obszarów. Jednym z nich jest idea Zielonych Płuc Polski, rozszerzona na Zielone Płuca Europy (...). Autorzy opracowania określając główne kierunki polityki regionalnej, wyodrębnili między innymi strefę przygraniczną, wskazaną do aktywizacji.*” – w tekście nie podaje jednak żadnych danych bibliograficznych skąd wzięła się ta idea, a jedyne odsyła do artykułu swojego autorstwa, który zawiera akapit o tym samym brzmieniu, również bez podania pozycji bibliograficznej; dodatkowo zacytowany powyżej akapit został powtórzony w pracy w identycznym brzmieniu na str. 17; powtórzenia i brak powołań źródłowych są poważnym mankamentem całej pracy; źródła bibliograficzne są podawane szczegółowo jedynie w odniesieniu do materiałów graficznych, ale w tekście głównym ich prawie nie ma; jeśli Habilitantka w ogóle stosuje powołania, to używa różnych systemów powołań do bibliografii (przypisy dolne, lub autor-data) podczas, gdy powinno to być ujednolicone w danej publikacji;

- czwarty akapit w podpunkcie 1.1., pierwszy akapit w podpunkcie 1.2, pierwszy akapit w podpunkcie 1.3, a także siedmiopunktowa „lista wyliczeń” na str. 16 są skopiowane dosłownie ze źródeł dostępnych w Internecie (tylko te fragmenty tekstu zostały sprawdzone przez recenzentkę i istnieje obawa, że takich nieujawnionych cytatów jest więcej); pomimo, że w dwóch przypadkach wskazana strona jest już niedostępna (pobranie miało miejsce kilka lat temu), to teksty można znaleźć w sieci pod innymi adresami; krótki komentarz do zaistniałej sytuacji jest następujący: pokusie kopiowania tekstów ze źródeł internetowych sporadycznie ulegają niedoświadczeni studenci, ale opiekunowie naukowci uczą ich, że należy czytelnie wyodrębnić tekst nie będący tekstem autorskim (np.: stosuje się cudzysłów, lub pismo pochyłe); wstawienie odwołania do strony internetowej w przypisie – nie wystarcza, bo nie wskazuje początku i końca cytatu, zwłaszcza, gdy jest on długi (a w tym przypadku mamy z takimi do czynienia); na poziomie prac magisterskich, sprawdzanych za pomocą programu antyplagiatowego studenci korzystają z cytatów, ale wyraźnie je oznaczają oraz starają się skomentować cytowany tekst, lub zestawiać z innym cytatem innego autora, a następnie wyciągają własne wnioski; to są podstawy warsztatu naukowego; od pracy habilitacyjnej oczekuje się zdecydowanie czegoś więcej: dyskursu naukowego oraz rzetelności, a wszelkie nadużycia są niedopuszczalne; opisane postępowanie dotyczące podejścia Autorki do cytowań jest niezrozumiałe tym bardziej, że na str. 17 cytat prawidłowo został ujęty w cudzysłów; także przegląd wybranych publikacji w Załączniku 5 wskazuje, że Autorka umie prawidłowo stosować cytaty; czy zatem nieujawnione zapożyczenia w monografii miały wyglądać jak tekst autorski?
- w podpunkcie 1.4. na str. 18 - zamieszczono ważne definicje (które powinny być może znaleźć się we Wprowadzeniu) oraz przedstawiono „Stan badań”, ale niestety bardzo pobieżnie, zwłaszcza jak na pracę, w której ocenie ma podlegać znaczący wkład w rozwój dyscypliny naukowej; przykładowo podano informację: „Z dziedziny geografii osadnictwa należy wskazać na badania K. Dziewońskiego, Z. Górki, J. Kostrowickiego, z geografii turystycznej: A. Jackowskiego, Z. Kruczka, S. Sachy.” – recenzentka nie znalazła jednak ani wyjaśnienia czego dokładnie dotyczyły badania, ani w jakich publikacjach zostały opisane, gdyż tych autorów nie ma w spisie bibliografii (jedynie J. Kostrowicki występuje, ale tylko w przypisach); należy podkreślić, że w ocenianej pracy powołania na źródła literaturowe, w szczególności monografie, lub artykuły innych autorów, za wyjątkiem kilku przypadków w ogóle nie występują, a publikacje wymienione w Bibliografii nie są przywoływane w tekście;
- uwagi o typach krajobrazu na str. 19 są kolejnym autocydatem¹³ – bez podania źródła; cytowanie własnych wcześniej opublikowanych prac jest możliwe, ale należy to wyraźnie zaznaczyć, podać pozycję bibliograficzną, a nie ukrywać tego faktu; jest to wtedy pozytywny sygnał dla recenzenta, że dana część badań przeszła już proces weryfikacji, na przykład poprzez przedyskutowanie na konferencji i publikację referatu w recenzowanym wydawnictwie; recenzent może też z łatwością oszacować udział ilościowy tekstu cytowanego z własnych publikacji, do całości prezentowanego materiału.

¹³ autocytat pochodzi z artykułu H. Łapińska, The landscapes of the border municipalities in the Podlaskie Province, w: Landscape and urban planning in the Regional Studies, Kielce 2014

Reasumując – w Rozdziale I Autorka nie podsumowała na poziomie adekwatnym do rozprawy habilitacyjnej wiedzy z zakresu stanu badań w obszarze problematyki, którą podjęła, a zdanie „*Wśród rozpoznanych opracowań nie pojawiło się takie, które byłoby w pełni zbieżne problemowo i metodycznie z niniejszą pracą*” (str. 19) pozostaje nieudowodnionym stwierdzeniem.

W **Rozdziale II** (str. 21-36) zaprezentowano ogólną charakterystykę gmin przygranicznych województwa podlaskiego, z wykorzystaniem atrakcyjnie opracowanych graficznie map topograficznych; na str. 35 zamieszczono listę cech charakterystycznych dla badanych gmin (skopiowaną z artykułu Autorki z czasopisma *Architecturae et Artibus* z 2010 roku, bez podania informacji, że jest to autocytat), listę 4 elementów określających potencjał gmin oraz listę kierunków działań, które należałoby podjąć w celu aktywizacji gospodarczej obszaru; zdaniem recenzentki w/w lista dotycząca „aktywizacji” pojawia się za wcześnie, bo jeszcze przed analizą dynamiki zmian, która ma miejsce w Rozdziale III; inne uwagi:

- ryc. 1, ryc. 5-7 oraz ryc. 8 były już wcześniej publikowane przez Autorkę w artykule z 2014 roku, na który się nie powołuje, a jego dane zamieszcza jedynie w Bibliografii¹⁴;
- ryc. 2 została powtórnie zamieszczona w Załączniku 3 monografii jako Mapa Z1, w powiększonym formacie, ryc. 3 jako ryc. 19 oraz jako Mapa Z2, a ryc. 4 jako Mapa Z3.

Odnosnie Rozdziału II w ocenie recenzentki oryginalnym wkładem Autorki jest koncepcja prezentacji omawianych zagadnień w formie graficznej na mapach podsumowujących rozproszoną w innych źródłach wiedzę;

Rozdział III (str. 37 – 46) nosi tytuł: „Analiza porównawcza danych statystycznych z lat 2002, 2004 i 2011 gmin przygranicznych województwa podlaskiego”. Zawiera 7 zestawień tabelarycznych, które mogłyby się znaleźć w załącznikach, natomiast brakuje wniosków, co analiza tych danych oznacza dla architektów i urbanistów (bo oceniane osiągnięcie dotyczy dyscypliny naukowej Architektura i Urbanistyka). Pozostałe uwagi:

- na początku rozdziału nie wyjaśniono dlaczego do analizy wybrano takie właśnie lata, zwłaszcza, że nie pokrywają się one z cyklami badań, które realizowane były w latach 2004, 2008, 2014;
- najnowsze analizowane dane statystyczne dotyczące demografii pochodzą sprzed sześciu lat; dodatkowo nie uwzględniają bardzo istotnego czynnika: struktury wieku (graficznie obrazowanej w postaci tzw. piramidy płci i wieku); inaczej przecież będą się rozwijać gminy „starzejące się”, a inaczej te, gdzie przeważa społeczeństwo w wieku produkcyjnym, dzieci i młodzież;
- Tabela 3 na str. 40 zawiera dane z lat 2012, 2013 i 2014, czyli nowsze, ale z kolei ten przedział czasowy nie zgadza się z ramami czasowymi określonymi w głównym tytule rozdziału; podobna uwaga dotyczy Tabeli 7;
- w Tabeli 5 powtórzono dane dotyczące „pracujących ogółem” z Tabeli 2, przy czym nie ma informacji, że jest to celowe porównanie lub podsumowanie;

¹⁴ źródło rysunków: H. Łapińska, *The landscapes of the border municipalities in the Podlaskie Province*, w: *Landscape and urban planning in the Regional Studies*, Kielce 2014

Zatem w Rozdziale III wkład Autorki w opinii recenzentki nie ma cech nowatorskich, gdyż jest to tabelaryczne przedstawienie opublikowanych danych statystycznych i ich ilościowa analiza, pozbawiona wniosków, odnoszących się do celu badań prezentowanych w tym rozdziale. Brakuje krótkiej podsumowującej odpowiedzi (może nawet ujętej w punktach) na pytania, które Autorka sama postawiła we Wprowadzeniu: „*jakie zjawiska towarzyszą upływowi czasu, czy obserwuje się ożywienie gospodarcze z racji przystąpienia kraju do struktur unijnych oraz, czy i jak przekłada się to na sytuację gospodarczą oraz jakość życia mieszkańców*” (cytat ze str. 11 odnoszący się do Rozdziału III).

Rozdział IV (str. 47-74) nosi tytuł „Zasoby przyrodniczo-krajobrazowe gmin przygranicznych województwa podlaskiego” i zawiera szczegółową charakterystykę walorów przyrodniczych, krajobrazu kulturowego i zagospodarowania przestrzennego gmin przygranicznych; opis bogato uzupełniono materiałem graficznym w postaci 29 map (we Wprowadzeniu na str. 11 Autorka błędnie podała ich liczbę: 25); szczegółowe uwagi są następujące:

- na str. 49 skopiuowano fragment tekstu ze strony 34 (aż 160 wyrazów);
- mapy na ryc. 25, 27, 28 prezentują dane sprzed kilkudziesięciu lat, raczej wymagające uwspółcześnienia;
- na str. 59 Autorka pisze: „*W opracowaniu 'Zwierzęta a drogi. Metody ograniczania negatywnego wpływu dróg na populacje dzikich zwierząt' autorzy proponują przebieg tych korytarzy w postaci pasów obejmujących istniejące lasy (...)*” – nie wiadomo jednak jacy autorzy; pozycję tą można znaleźć w Bibliografii, która jest uporządkowana według nazwisk i poszukiwanie tytułu, dla czytelnika, który będzie dysponował jedynie „papierową” wersją monografii to spore utrudnienie;
- na str. 66 Autorka zamieszcza zdanie: „*Różnorodność i odmienność układów przestrzennych wsi to wynik procesów historycznych. M. Kiełczewska-Zaleska wyodrębniła sześć zasadniczych typów*” – podanie w/w nazwiska to jedyny ślad, gdyż w Bibliografii jest ono nieobecne, tak samo jak nieznaną pozostaje tytuł publikacji, z której zaczerpnięto wiedzę;

Zdaniem recenzentki w Rozdziale IV wkładem Autorki w rozwój dyscypliny naukowej jest zebranie istniejącej, ale rozproszonej wiedzy oraz zaprezentowanie jej we współczesny, atrakcyjny i zrozumiały sposób na mapach. Wadą opracowania jest prezentacja przypuszczalnie nieaktualnych danych (w niektórych, wymienionych powyżej przypadkach) oraz brak informacji o wkładzie badań własnych Autorki, zwłaszcza, że w Autoreferacie podaje ona m. in. swój udział w różnych pracach terenowych, w tym inwentaryzacyjnych.

Rozdział V (str. 75-82) nosi nazwę „Zbiorcze zestawienie walorów przestrzeni przyrodniczo-kulturowej gmin przygranicznych województwa podlaskiego oraz ocena ich potencjału. Szczegółowy opis metody”; **zdaniem recenzentki bardzo wartościowe jest zaproponowanie przez Habilitantkę autorskiej metody badawczej** (opisanej na str. 75) **oraz autorskiego narzędzia oceny w postaci Tabeli 8** (str. 76-78) **z zestawem autorsko wybranych kryteriów, a także przetestowanie tegoż narzędzia w badaniach walorów**

przestrzeni przyrodniczo-kulturowej gmin; jest to istotny oraz znaczący wkład Autorki w rozwój dyscypliny Architektura i Urbanistyka; dobry obraz zaburza jedno ze stwierdzeń Habilitantki odnośnie autorskiej metody: „Z racji tego, że poszczególne elementy poddawane ocenie nie zawsze są porównywalne, ocena ta może zawierać dużą dozę subiektywizmu. Podstawą analiz była próba takiego opisanie ocenianych elementów, aby poddawane ocenie, jako złożone zjawiska, przypisane danym obszarom gmin jako ich charakterystyczne cechy szczególne i zestawiane z pozostałymi gminami dawały obiektywną ocenę i ujednoczenie danych”. Tu rodzi się ważne pytanie co do poprawności założeń tejże metody – jeśli zawiera ona komponent subiektywny, to czy na końcu można otrzymać obiektywną ocenę? być może w pracy należałoby podjąć krótki dyskurs naukowy nad rolą czynnika subiektywizmu, występującego w przypadku mniej sformalizowanych metod, przywołując opinie innych autorów, np.: P. Śleszyńskiego, czy J. Bańskiego, których publikacje Autorka ma w wykazie bibliografii, a którzy odnieśli się w swoich artykułach do tej kwestii; inne sugestie:

- sposób posługiwania się narzędziem jest nie do końca wyjaśniony: chodzi głównie o oznaczenia numeryczne w Tabeli 8 typu 1a, 1b, 4c, 5c, 6b; itd.; badacz chcący skorzystać z narzędzia nie powinien poświęcać czasu na jego „rozszyfrowanie”, ale musi mieć do dyspozycji jasno sprecyzowany klucz postępowania; z pewnością nie jest nim Legenda zamieszczona na str. 79-82;
- Autorka ocenia rozmieszczenie wiatraków według stanu na rok 1960 (wcześniej podała informację w opisie ryc. 27, że jest to stan na rok 1980); obie daty są sprzed kilkudziesięciu lat, więc nie ma uzasadnienia analiza już historycznych danych;
- szkoda, że Autorka żadnego z kryteriów nie poświęciła odnawialnym źródłom energii, w tym farmom wiatrowym, których lokalizację wskazała na ryc. 31;
- w zbiorczej ocenie punktowej na str. 80 chyba należałoby wykreślić powtórzony z wyliczenia znajdującego się powyżej zapis „ocena z uwagi na wartość rolniczą” (tekst dotyczy oceny wartości gospodarczych obszarów leśnych);

Rozdział VI (str. 83-123) to jak pisze Habilitantka we Wprowadzeniu: „szczegółowa charakterystyka 29 gmin, ze szczególnym uwzględnieniem ich walorów przyrodniczo-krajobrazowych, zasobów przestrzeni kulturowej, problemów gospodarczych oraz zamierzeń przyszłego rozwoju, zapisanych w dokumentach strategiczno-planistycznych”; w ocenie recenzentki wkładem Autorki jest graficzne opracowanie danych i zebranie ich w jednym miejscu przy opisach poszczególnych gmin; należy nadmienić, iż w Internecie są dostępne bardzo szczegółowe opisy zasobów dla poszczególnych gmin (na które powołuje się Autorka), w pracy natomiast brak informacji – które z części opracowania są wynikiem badań własnych i wykraczają poza kompilację tekstu ze źródeł ogólnodostępnych; jest to kolejne pokłosie braku dobrze opracowanego stanu badań oraz zwyczaju nie powoływania się w konkretnym miejscu na konkretne źródło, ani nie ujmowania w cudzysłów „żywcem” skopiowanych z Internetu fragmentów tekstu (np.: str. 107 pierwszy od góry akapit skopiowany jest ze strony internetowej: <http://region.e-podlasie.pl/gminy/narew.html> [dostęp: 11.07.2017]);

W **Rozdziale VII** (str. 124-129) zaproponowano autorską typologię badanych gmin przygranicznych, ale niestety brakuje szerszego wprowadzenia, czy objaśnienia

zastosowanych zasad. Po raz kolejny bardzo odczuwany jest brak podania stanu wiedzy – tym razem w zakresie funkcjonujących w nauce sposobów klasyfikacji i typologii (takie podsumowania są zawarte np.: w artykułach P. Śleszyńskiego i J. Bańskiego). Jest to ważne, gdyż recenzentka ma ocenić znaczący wkład Autorki i bardzo przydatne byłoby omówienie na czym polegają funkcjonujące typologie, co z nich wykorzystuje, lub co nowego wprowadza Habilitantka. Pozostałe uwagi:

- na str. 124-125 Autorka zamieszcza kompilację tekstów innych autorów, począwszy od akapitu z powołaniem na P. Śleszyńskiego, po czym zamiast skomentować zaproponowaną przez niego metodę klasyfikacji, podaje typologię gmin opartą o kryteria funkcjonalne, zawierającą cytaty z artykułu J. Bańskiego, bez ujęcia w cudzysłów oraz z pominięciem niektórych słów i zwrotów określających kryteria; cytowana pozycja bibliograficzna znajduje się dopiero w przypisach na kolejnej stronie i trudno bez sięgania do materiałów źródłowych (co recenzentka uczyniła) zorientować się, że to nie jest praca własna Autorki, lecz cytat; dalej na str. 124 zamieszczono kolejne wyrwane z kontekstu i przemieszane fragmenty cytatów z artykułu J. Bańskiego, co zmienia ich znaczenie w stosunku do tekstu źródłowego;

Pomijając krytyczne uwagi odnośnie powtarzających się w pracy usterek związanych z redakcją tekstu naukowego – **zaproponowana autorska typologia (oraz jej graficzne zobrazowanie), poszerza zakres narzędzi badawczych w dyscyplinie naukowej i może być stosowana w praktyce przez innych autorów; w tych aspektach wkład Habilitantki w rozwój dyscypliny Architektura i Urbanistyka jest istotny i znaczący. Bardzo wartościowe są również autorskie wnioski zawarte w charakterystykach typów gmin (str. 129).**

W **Rozdziale VIII** (str. 130-136) przedstawiono waloryzację i ocenę wybranych przedstawicieli typów gmin. W tym celu zaproponowano zestaw mierników, które w dwóch przypadkach wymagałyby uściślenia:

- miernik „Powierzchnie terenów zabudowanych” - Tabelach 11-15 oznaczony jest „**”, a pod tabelami podane jest objaśnienie: „w skład powierzchni terenów zabudowanych i zurbanizowanych wchodzi: tereny mieszkaniowe, przemysłowe, rekreacji, wypoczynku, komunikacyjne i kopalne”, podczas gdy w tekście na str. 130 oraz w kolumnie Tabel 11-15 powierzchnie terenów komunikacyjnych (drogi i koleje), oraz powierzchnie terenów zabudowanych rekreacji i wypoczynku są osobnymi miernikami nie należącymi do zbioru powierzchni terenów zabudowanych i zurbanizowanych; sytuację nieco wyjaśnia powrót do Tabeli 3 na str. 40, która ma inną konstrukcję;
- miernik: „wskaźnik bezrobocia” na str. 130 ujęty jest w zasobach gospodarczych gmin, ale z niewiadomych przyczyn w Tabelach 11-15 nie występuje;
- nie podano jednostek miary dla większości mierników w tabelach na str. 131-135;
- bardzo przydatne byłoby precyzyjne podanie definicji dla każdego z mierników (np.: miernik: „imprezy” – nie wiadomo jakiego typu o jakim zasięgu i jak liczne imprezy były brane pod uwagę, czy uwzględniono liczbę mieszkańców, itd.);
- w Tabelach 11-15 nie podano źródeł danych statystycznych, jeśli są one takie same, jak dla tabel zamieszczonych w Rozdziale 3, to dlaczego dane są inne? przykładowo dla

gminy Wyjżany porównanie danych liczbowych recenzentka zestawiała w poniższych tabelach:

za rok 2011

miernik	dane z Tabeli 4 na str. 42 podane w [ha]	dane z Tabeli 11 na str. 131
Powierzchnia gruntów leśnych	1695	1788
Powierzchnie użytków rolnych	8093	8092

za rok 2012

miernik	dane z Tabeli 3 na str. 40 podane w [ha]	dane z Tabeli 11 na str. 131
Powierzchnie terenów zabudowanych	271	17

Jeśli wykazana różnica danych z czegoś wynika, to powinno być to wyraźnie wyjaśnione w pracy w tym rozdziale. Przypis na stronie 130 o treści: „*Różnice w danych statystycznych w latach 2002–2009 oraz 2010–2014 wynikają z gromadzenia materiału z wykorzystaniem różnych metod*” niewiele wyjaśnia, zwłaszcza, że nic więcej o metodach zbierania danych nie napisano;

W rozdziale VIII w ocenie recenzentki wkład Habilitantki to autorskie wskazanie listy mierników poddawanych ocenie oraz zebranie i analiza istniejącej wiedzy ze źródeł statystycznych. W tym rozdziale niestety nie zamieszczono żadnych podsumowujących wniosków.

W **Rozdziale IX** (str. 137-143) zaprezentowano opis metody analizy dynamiki, trendów i tendencji przyszłych zmian wybranych do badań typów gmin z wykorzystaniem programu komputerowego oraz niejasną interpretację uzyskanych wyników. Uwagi szczegółowe są następujące:

- na str. 137 autorka błędnie przywołuje numery tabel z poprzedniego rozdziału (jest: 12-16, powinno być: 11-15) podobnie na str. 140 (jest: „w tabeli 15”, ma być 14) oraz błędnie podaje ilość wyodrębnionych mierników zamieszczonych w tych tabelach (jest: 8/9/8 razem 25, powinno być 8/9/7 razem 24); brakujący miernik to przypuszczalnie nieuwjęty w zestawieniach „wskaźnik bezrobocia”; jest to uwaga istotna, gdyż ilość mierników jest jedną z danych wyjściowych do obliczeń;
- w opisie metody kolejny raz dotkliwie odczuwany jest brak stanu badań (jest tylko powołanie w tekście i przypisie oraz cytaty z podręcznika rachunku prawdopodobieństwa, której to książki w wykazie bibliografii nie ma); Łańcuchy Markowa są wykorzystywane na przykład w metodach stosowanych w rachunku prawdopodobieństwa, dlatego należałoby jasno określić jakie narzędzia tego typu są już dostępne, a co nowego wprowadza Autorka, czy jest to innowacja dotycząca istniejącej metody, czy nowa metoda? w podrozdziale 9.1., który ma podtytuł „prezentacja metody” można byłoby oczekiwać opisu procedury rozwiązywania danego problemu badawczego, lecz znaleziono objaśnienia założeń do metody - ale obliczeniowej; kolejny problem to autorstwo tejże metody, a raczej programu komputerowego: na str. 139 Habilitantka w

przypisie podaje, że „Autorem programu jest profesor Wiktor Dańko z Katedry Informatyki Teoretycznej Wydziału Informatyki Politechniki Białostockiej”; z kolei w zadaniach badawczych wskazanych we Wprowadzeniu na str. 10 pozycja nr 7 to: „Skonstruowanie matematycznych modeli wybranych przedstawicieli typów gmin przygranicznych województwa podlaskiego w celu oceny dynamiki, trendów i tendencji przyszłych zmian”; zatem - czy Autorka sama skonstruowała modele matematyczne? i tu pojawia się ostatnia kwestia: zgodności tego typu interdyscyplinarnego opracowania z dyscypliną naukową Architektura i Urbanistyka;

- brak jakiegokolwiek skomentowania uzyskanych wyników, w taki sposób, aby były przystępne i zrozumiałe dla architektów i urbanistów, nie będących informatykami – np.: co oznacza zdanie: „Po 5 latach, czyli w roku 2019. prawdopodobieństwo, że gmina będzie w stanie S1 wynosi 0,4146, po 10 latach prawdopodobieństwo, że gmina będzie w stanie S1 wynosi 0.416673 a po 15 latach prawdopodobieństwo, że gmina będzie w stanie S1 wynosi 0.416667. Stanowi to podstawę do sformułowania prognozy”;

Z wyżej wymienionych przyczyn, tj.: niemożności określenia wkładu Autorki w powstanie/ulepszenie/adaptację metody do badań typów gmin, zaistnienia autorstwa innej osoby w odniesieniu do programu komputerowego oraz wątpliwości co do zgodności z dyscypliną, którą Habilitantka podała we Wniosku do Centralnej Komisji – recenzentka postanawia nie odnosić się w ocenie do treści Rozdziału IX.

Podsumowanie (str. 144-145) pozostawia niedosyt, zwłaszcza, że jak wspomniano - w poszczególnych rozdziałach wnioski czy podsumowania częściowe nie występują. W nawiązaniu do tytułu monografii recenzentka oczekiwałaby odpowiedzi – jaka jest struktura, potencjał i dynamika zmian gmin przygranicznych województwa podlaskiego? Niestety Podsumowanie potraktowano wąsko, jako instrukcję dla recenzentów, czyli wskazanie rezultatów pracy. Lektura tych osiągnięć pokazuje ich dużą wagę i znaczenie, ale posiada też często występującą w ocenianej monografii wadę, czyli powtórzenia. I tak na 6 punktów wskazujących nowe rezultaty otrzymane w wyniku pracy – 4 zostały powtórzone w ramach poprzedniej strony. Takie powielanie tekstu jest całkowicie zbyteczne i nie wnosi nic nowego do treści Podsumowania.

W dalszej kolejności w pracy zamieszczono Aneks z Załącznikami: nr 1 (str. 146-148) oraz nr 2 (str. 149-153), które zawierają wydruki z programu komputerowego Model_LM.cpp, a następnie Załącznik 3 z trzema mapami w formacie A3 – jak już wspomniano w niniejszej recenzji mapy są powtórzone z Rozdziału II, tym razem bez podania źródeł ich opracowania.

W **Bibliografii** (str. 157-165) – Autorka zastosowała nienumerowane pozycje podzielone na działy, które wprowadzają dodatkowe utrudnienie dla czytelnika, a mianowicie: archaiczną i przeprowadzoną niekonsekwentnie klasyfikację, z podziałem na:

- akty prawne i dokumenty samorządu terytorialnego;
- druki zwarte i ciągłe (dlaczego Autorka – jeśli już chciała grupować publikacje - nie zastosowała nazewnictwa aktualnie obowiązującego w nauce zgodnie z Rozporządzeniem

MNiSW¹⁵, czyli: monografie, rozdziały w monografiach, artykuły w czasopismach, recenzowane materiały konferencyjne?);

- mapy;
- netografia (czyli bibliografia tekstów internetowych) zawiera np.: wspomnianą już publikację P. Śleszyńskiego, która jest dostępna „on-line”, ale jej źródło to kwartalnik naukowy z listy B MNiSW, czyli uznane czasopismo punktowane; inna publikacja z tego czasopisma (Bański J., Współczesne typologie obszarów wiejskich w Polsce – przegląd podejść metodologicznych, „Przegląd Geograficzny” 2014, t. 86, nr 4) też jest dostępna w internecie, ale Autorka zakwalifikowała ją jako druk zwarty i ciągły; to jeden z przykładów niekonsekwencji;
- strony internetowe („netografia” to też są strony internetowe, więc skąd taki podział?)

Podstawową i poważną wadą Bibliografii jest wspomniane już powyżej istnienie w wykazie publikacji, które tylko tam się pojawiają i nie są powoływane w tekście. W ocenianej monografii jest to zjawisko nagminne. Jedynie niewielka liczba pozycji ma swoje odniesienia w treści książki - pozostałe nie. W ten sposób można z łatwością dowolnie poszerzać wykazy bibliografii. Taka sytuacja nie powinna zdarzyć się w żadnej pracy naukowej, a w monografii habilitacyjnej szczególnie.

Na końcu książki znajduje się streszczenie w języku polskim i angielskim, spis tabel w ilości 16 oraz spis rycin w ilości 66.

Reasumując: niestety lektura monografii ujawniła bardzo rażące niedostatki w zakresie warsztatu naukowego. Język pracy jest dojrzały, poprawny stylistycznie, ale Autorka nie zapanowała nad redakcją tekstu, a zwłaszcza nad jego powtórzeniami. W pracy nagminnie występuje brak powołań na źródła literaturowe, liczne autocytowania w dużej części bez ujawniania tegoż faktu¹⁶. Takie nieprawidłowości powodują utratę zaufania co do rzetelności prezentowanych treści, a dodatkowo bardzo przeszkadzają w skupieniu się na ocenie merytorycznej. Oczywiście jest, że nie powinny mieć miejsca u żadnego naukowca, a u dojrzałego kandydata do stopnia doktora habilitowanego, który ma być samodzielnym pracownikiem naukowym, opiekunem młodych naukowców i promotorem prac doktorskich - w szczególności. Obecnie dorobek publikacyjny Habilitantki zawarty głównie w wersjach „papierowych”, do których dostęp jest utrudniony – może być zweryfikowany jedynie na podstawie Załącznika 5 zawierającego teksty 24 wybranych publikacji spośród ponad 70-ciu. Zatem pozostaje niepewność, czy monografia nie jest kompilacją autocytatów z wcześniejszych publikacji? Recenzentka ma nadzieję, że jednak nie.

W nawiązaniu do zdania zamieszczonego na wstępie oceny monografii - uwagi recenzentki są następujące:

¹⁵ Rozporządzenie MNiSW z dnia 12 grudnia 2016 r. w sprawie przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym i uczelniom, w których zgodnie z ich statutami nie wyodrębniono podstawowych jednostek organizacyjnych

¹⁶ na własne prace Autorka oficjalnie powołała się tylko w 4 miejscach – na str.: 14, 59, 66 i 83; na wspomnianej str. 59 prawidłowo zaznaczyła autocytowanie, a na 83 przedruk z artykułu z 2014 roku;

- próba uporządkowania i syntezy dostępnej wiedzy jest obarczona poważną wadą kopiowania tekstów z Internetu;
- zapowiadane uzupełnienie wiedzy o badania własne Habilitantki jest trudne do rozpoznania z powodu nagminnego nie wydzielania tekstów autorskich oraz rzadkie odwołania do prac własnych; z korzyścią dla pracy byłoby ujawnianie autocytatów (stosowanych oczywiście z umiarem) oraz narracja poprowadzona tak, aby recenzent wiedział, że dana część wiedzy jest wynikiem badań własnych (np. terenowych) przeprowadzonych przez Autorkę;
- słabo opracowany stan badań, brak podsumowań rozdziałów, a także brak merytorycznego podsumowania całości treści pracy (jak wspomniano - zamieszczony w Podsumowaniu wykaz osiągnięć Habilitantki nim nie jest) - utrudnia wskazanie nowych wyników i wniosków w podjętym temacie;

Oprócz uwag krytycznych są też pozytywy, do których należą wszystkie komponenty monografii związane z metodologią, czyli propozycje autorskich metod i narzędzi badawczych (ocenionych przez recenzentkę w zakresie dyscypliny Architektura i Urbanistyka) oraz ich przetestowanie w toku badań. To, że Autorka podejmuje metodologiczne zadania dobrze świadczy o poziomie rozwoju naukowego. Opis procedur badawczych wymaga jeszcze dopracowania, ale jest to materiał, z którym można podjąć polemikę naukową, co zawsze służy dalszemu rozwojowi nauki. Zatem **biorąc pod uwagę poszerzenie puli istniejących metod i narzędzi badawczych o nowe koncepcje metodologiczne należy stwierdzić, że zgłoszone do oceny osiągnięcie naukowe, czyli monografia „Struktura, potencjał i dynamika zmian gmin przygranicznych województwa podlaskiego” autorstwa dr inż. arch. Haliny Łapińskiej stanowi istotny wkład w rozwój dyscypliny Architektura i Urbanistyka.**

5. Podsumowanie oceny osiągnięć naukowo-badawczych, aktywności naukowej Habilitantki, oraz osiągnięcia naukowego w postaci monografii

Po lekturze dokumentacji habilitacyjnej wyłania się niespójny wizerunek Habilitantki. W Autoreferacie zaprezentowała się jako osoba harmonijnie rozwijająca swoją karierę zawodową, dbająca o stałe poszerzanie wiedzy i kompetencji w obszarach, na które obecnie w szkolnictwie wyższym kładzie się nacisk (języki obce, nowe formy realizacji dydaktyki, technologie informacyjne), doceniana przez studentów jako promotor prac dyplomowych, zajmująca na macierzystym wydziale ważne stanowiska, nagradzana, intensywnie realizująca współpracę międzynarodową, bardzo aktywna organizacyjnie oraz z sukcesem wiążąca pracę naukowo-dydaktyczną na uczelni z praktyką zawodowo-twórczą architekta-urbanisty.

Z drugiej strony w monografii ujawniły się niepokojące niedostatki w zakresie braku umiejętności rzetelnego redagowania tekstów naukowych, co skłania do zadania pytania – czy Habilitantka opanowała warsztat badawczy na odpowiednio wysokim poziomie? Wskazane wady redakcyjne to poniekąd kolejna konsekwencja rzadkiego publikowania w czasopiśmie z listy MNiSW, gdzie autorzy poddając się często rygorystycznym zasadom wydawniczym

uczają się warsztatu opracowania tekstów naukowych¹⁷. Są to jednocześnie publikacje w otwartym dostępie (Open Access), których Habilitantka ma bardzo mało. Udostępnianie prac „on-line” daje możliwość uzyskania cytowań, ale wiąże się też z poddaniem tekstów naukowych i wyników badań pod osąd innych autorów w skali całego świata (tu: warunkiem jest oczywiście język angielski publikacji), gdzie wszelkie nadużycia mogą być wychwytywane i zgłaszane. Najwyższy poziom – to publikacje poddawane rygorystycznej eksperckiej ocenie w uznanych czasopismach z listy A MNiSW lub materiałach konferencyjnych o zasięgu światowym, indeksowanych w Web of Science. Powyższe uwagi są zaleceniem dla Habilitantki i mogą być wskazówką do dalszego rozwoju naukowego z akcentem na podejście nie ilościowe, ale projakościowe.

Podsumowując: w ocenie recenzentki do elementów dorobku dowodzących **istotnej aktywności naukowej oraz stanowiących znaczny wkład Habilitantki w rozwój dyscypliny Architektura i Urbanistyka** należą:

- duża aktywność publikacyjna i konferencyjna (w tym zainicjowanie i współorganizowanie cyklu konferencji naukowych ECOVAST)
- działalność w ramach Zarządu sekcji polskiej ECOVAST;
- członkostwo w Grupie Ekspertów ds. Ochrony Krajobrazu Kulturowego Regionu Puszczy Białowieskiej w ramach Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju UNDP; Polska-Białoruś” (2004);
- kierowanie projektami badawczymi oraz udział w takich projektach;
- bardzo duża i znacząca aktywność dydaktyczna, a zwłaszcza w zakresie organizacji nowych kierunków studiów, autorstwa programów ramowych i szczegółowych dla przedmiotów do otwarcia nowego kierunku studiów i nowych planów studiów;
- wykonywanie opracowań na zamówienie podmiotów zewnętrznych, co ma związek z doświadczeniem w zakresie komercjalizacji wyników badań;
- duża aktywność w zakresie popularyzacji nauki, także w środowiskach pozanaukowych;
- realizowana z dużą intensywnością i sukcesem naukowa współpraca międzynarodowa z Białorusią;
- zastosowanie aplikacji metodologicznych w praktyce projektowej oraz podejście do projektowania, jako elementu badań naukowych;
- koncepcje nowych metod i narzędzi badawczych opisane w monografii habilitacyjnej;

6. Wniosek końcowy

Po całościowej wnikliwej analizie dokumentacji dorobku i osiągnięcia naukowego w postaci monografii autorstwa dr inż. arch. Haliny Łapińskiej recenzentka stwierdza, że pozytywne aspekty przeważają nad wykazanymi w recenzji niedostatkami i że Kandydatka spełnia wymagania określone w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (wraz z późniejszymi zmianami) oraz w Rozrządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. W

¹⁷ Recenzentka zamieszcza tą uwagę korzystając z własnego doświadczenia, jako redaktor naukowy działu Architektura czasopisma ACEE-journal, z listy B MNiSW, indeksowanego w Web of Science.

związku z powyższym recenzentka wnioskuje o dopuszczenie Kandydatki do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'J. Tymkiewicz', written over a horizontal dotted line.

dr hab. inż. arch. Joanna Tymkiewicz